

Fylkesmannen i Troms og Finnmark

Romssa ja Finnmarkku fylkkamánni
Tromssan ja Finmarkun maaherra

Vår dato:

29.09.2020

Vår ref:

2020/7015

Deres dato:

01.07.2020

Deres ref:

17/1226

Sør-Varanger kommune
Postboks 406
9915 KIRKENES

Saksbehandler, innvalgstelefon
Lars Smeland, 78950403

Varsel om oppstart og høring av planprogram for kystsoneplan for Varanger - fylkesmannens uttalelse

Fylkesmannen i Troms og Finnmark viser til varsel om planoppstart og høring av forslag til planprogram for kystsoneplan for Varanger, med høringsfrist 30.09.2020.

Fylkesmannen synes det er et svært godt initiativ kommunene langs Varangerfjorden har tatt ved å samarbeide om en interkommunal kystsoneplan for Varanger. Det er en god og ambisiøs målsetting at kystsoneplanen skal være et kunnskapsbasert forvaltningsverktøy for kommunene, med langsiktige rammer for bærekraftig arealbruk, forvaltning og verdiskapning. Samtidig er det positivt at kommunene i planprogrammet fokuserer på FNs bærekraftsmål og en bærekraftig utvikling.

Innspill til planprogrammet

I kap. 1.3 er det en kort omtale av de nasjonale miljømålene, de nasjonale forventningene til kommunal planlegging og FNs bærekraftsmål. Det er prisverdig at kommunene er oppmerksomme på de nasjonale føringene og vil at FNs bærekraftsmål skal være en del av grunnlaget for planleggingen. Vi savner imidlertid en konkretisering av hva som gjør målene som er listet i planprogrammet, relevante i dette konkrete planarbeidet. Det reviderte planprogrammet bør også si hvordan planarbeidet skal bidra til å nå bærekraftsmålene.

Nasjonale og regionale interesser

Planområdet berører viktige nasjonale og regionale interesser i form av verneområder, naturmangfold, landskap, strandsonen, friluftsliv, reindrift, forurensing, klimagassutslipp og samfunnsikkerhet. Gjennom dette berøres også barn og unges interesser, som er fylkesmannens hovedsatsingsområde.

Vi minner for øvrig om at de nasjonale og vesentlige regionale interessene på miljøområdet er nærmere beskrevet i Klima- og miljødepartementets rundskriv T-2/16 «*Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens*

innsigelsespraksis». Miljøforvaltningens innsigelsespraksis er også beskrevet her. Det bør fremgå av planprogrammet at regjeringen forventer at kommunene skal identifisere og ta hensyn til viktig naturmangfold i sin arealplanlegging.

Planavgrensningen

Det er svært viktig at planleggingen av arealbruken på sjø og land ses i sammenheng. Fylkesmannen anbefaler derfor at planområdet utvides til også å omfatte strandsonen, med mindre kommuneplanens arealdel revideres parallelt med kystsonenplanen, og planene samordnes. Dersom kommunene ønsker å utvide planområdet, må det sendes nytt varsel om planoppstart.

Kunnskapsgrunnlaget

Fylkesmannen registrerer at de fleste relevante kildene er tatt med i tabellen i kap. 4.2. Vi anbefaler at Nordatlas.no også omtales og benyttes for å sammenstille de ulike interessene.

Veileder T-1493 Konsekvensutredninger - Kommuneplanens arealdel, anbefaler på side 11 at «*kvaliteten på datagrunnlaget bør kommenteres*» i planprogrammet. Det vil sikre åpenheten omkring utredningene. Vi anbefaler derfor at det knyttes en kort kommentar til de kunnskapskildene som ikke er kvalitetssikret gjennom en offentlig kartinnsynsløsning. Det gjelder spesielt kilden «*lokal kunnskap*» som skal benyttes i utredningen av mange tema, samt «*tradisjonskunnskap*». Det bør framgå hva eller hvem kildene er, kvaliteten på denne kunnskapen, og hvordan kommunene vil bruke kildene i utredningene.

Marint naturmangfold

I «*Nasjonale forventinger til regional og kommunal planlegging (2019-2023)*» sier regjeringen at kommunene må identifisere og ta hensyn til viktig naturmangfold i sin arealplanlegging. Eksisterende kunnskap om marint naturmangfold er tilgjengelig i naturbase.no, yggdrasil.no og i mareano.no. I tillegg sitter forskere hos UiT Norges arktiske universitet, Havforskningsinstituttet, Nina, Niva og Akvaplan niva med mye kompetanse. Men det er store mangler i kunnskapsgrunnlaget om marint naturmangfold. Særlig gjelder dette naturtyper som fins på dypere vann f.eks. svampskoger, korallskoger, korallrev, sjøtrær etc. Også ruglbunn, som fins i grunnere farvann, er mangelfullt registrert. Det samme gjelder områder med store tang- og tareforekomster.

Informasjon om f.eks. koraller og svamper er av stor betydning da de antas å ha vesentlige økosystemfunksjoner. Samtidig er de svært følsomme for organisk påvirkning. Havforskningsinstituttet har påvist at koraller kan bli negativt påvirket 1-2 km fra et akvakulturanlegg.

Fiskere sitter på betydelig kompetanse om marint naturmangfold, som kan være til stor nytte i kystsonenplanleggingen. Vi anbefaler derfor at det legges innsats i å få frem fiskernes kunnskap om marint naturmangfold innenfor planområdet. Havforskningsinstituttet har arbeidet med en applikasjon for å gjøre denne registreringen enkel. Den vil bli offisielt lansert den 16.oktober i år på <https://dugnadforhavet.no/>. Vi anbefaler at kommunene bruker denne applikasjonen og markedsfører den overfor lokale fiskere.

Utredningsbehov

I rubrikken «*Kunnskapsbehov*» i tabellen i kap 4.2 i planprogrammet, presiseres det at kystsoneplanen er en overordnet plan der det ikke er behov for særlig kunnskapsinnhenting. Det er kun suppleringer med lokal kunnskap som anses for å være nødvendig. Vi forstår denne tilnærmingen, men den innebærer at planen i liten grad gir nødvendige arealavklaringer. Områder med kjente, eksisterende interesser vil sannsynligvis bli lagt ut til formål der nye tiltak ikke vil være tillatt, mens resterende områder legges ut til allment flerbruksformål. Det gir i praksis ingen avklaringer for akvakulturnæringen. Den vil ha behov for ytterligere utredninger for å kunne avklare om et område egner seg til akvakultur, eller ikke.

Vi utfordrer derfor kommunene til å identifisere aktuelle akvakulturområder som utredes i detalj. Det vil sikre at områder som legges ut til akvakulturformål vil kunne benyttes til det. Aktuelle oppdrettselskap kan oppfordres til å utføre nødvendige strøm-, bunn- og naturmangfoldundersøkelser som ledd i planprosessen. Det vil kunne gi en fullstendig arealavklaring gjennom kystsoneplanen. Undersøkelsene bør omfatte hele influensområdet til nye oppdrettslokaliteter. Gjennom en slik tilnærming vil kystsoneplanen bli et reelt styringsverktøy. Dette må ev. tas inn i det reviderte planprogrammet før det fastsettes.

Fylkesmannen savner flere tema i tabellen i kap 4.2. Det gjelder:

a) Områder vernet etter naturmangfoldloven

Konsekvensutredningen må fastslå hvilke konsekvenser planens tiltak vil få for eksisterende naturvernområder i sjø eller på land. Naturmangfoldloven § 49 om utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde, er aktuell: *«Kan virksomhet som trenger tillatelse etter annen lov, innvirke på verneverdiene i et verneområde, skal hensynet til disse verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår.»* Vi ber om at dette legges til grunn i konsekvensutredningen. Opplysninger om verneområdene ligger i Miljødirektoratets Naturbase.

b) Naturmangfold på land, for eksempel hekkeområder for trua og sårbare arter.

Konsekvensutredningen må si hvordan tiltak kan virke inn på disse naturverdiene.

c) Anadrom laksefisk og fare for smitte/genetisk forurensing

Ved en rømningshendelse fra et akvakulturanlegg kan påvirkningen fra rømt oppdrettslaks spre seg over store områder. Undersøkelser viser at en høy andel av rømt oppdrettslaks vil søke tilbake til ferskvannskilder i området de rømte fra som smolt, men mange vandrer likevel opp i elver spredd over et område på flere hundre kilometer (Risikorapport norsk fiskeoppdrett 2019). NINA-rapport 1461 viser til eksempler med utsetting av oppdretts-smolt i utløpet av Imsa. De fleste feilvandrende fisk (75 %) dukket opp i elver som lå mindre enn 60 km fra Imsa (Jonsson mfl., 2003). Rapporten sier videre at dersom oppdrettslaks rømmer på et tidlig stadium, kan en forvente at de fleste vil vandre inn til elver innen en radius på 60 km fra stedet de rømte fra. På bakgrunn av dette bør konsekvensutredningene for

akvakulturlokaliteter vurderer virkningen på vassdrag med anadrom fisk i en avstand av 60 km fra tiltaket.

d) støy- og lysforurensing

Konsekvensutredningen må si om tiltak kan bidra til støy og lysforurensing for bebyggelse, friluftsområder eller andre eksisterende interesser.

Metodikk

Eksisterende modeller for spredning av lakselus for sjøarealer, f.eks. havstraum.no, som dekker Finnmark, bør brukes i konsekvensutredningene for å vurdere smittepress fra oppdrettslokaliteter på anadrom laksefisk. Dette vil være et viktig hjelpemiddel for å finne egnede lokaliteter for nye oppdrettsanlegg. Metodikken må presiseres i planprogrammet.

Nye tema og tema som bør utdypes i planprogrammet

Skredfare

I kap 2.7 står det at «Utsatte områder for skred og flom bør også synliggjøres.» I tabellen i kap. 4.2 under *Risiko og beredskap* er «Aksomhetsområder for naturfarer fra NVE» nevnt under «Kjent kunnskap». I tillegg er skredfare nevnt i kap 4.4 *ROS-analyse*.

NVE Atlas viser at det innen planområdet i hovedsak er steder i Sør-Varanger som ligger innenfor aktsomhetssoner for skred. Fylkesmannen vil understreke at skredfaren må vurderes i alle områder der det planlegges tiltak. Områder som ligger i eller nær aktsomhetsområder for skred, bør ikke legges ut til akvakulturformål eller andre utbyggingsformål. Dette må tydeliggjøres i planprogrammet før det fastsettes.

Forbud mot bruk av vannskuter

Kommunene har myndighet til å forby vannskuter og sette fartsbegrensninger for fritidsbåter gjennom særlover, men også i arealplaner. Planprogrammet sier at «Kystsoneplanen med bestemmelser kan vurderes som en arena for å fastsette restriksjoner på bruk av vannskuter.» Fylkesmannen anbefaler sterkt at kommunene benytter kystsoneplanen til å sette av områder med forbud mot bruk av vannskuter og fartsrestriksjoner for fritidsbåter, for å ta hensyn til naturmangfold og friluftsliv. Vi ber om at dette tas inn som et tydelig tema i planprogrammet, før det fastsettes. Se flere innspill om temaet nedenfor.

Klimagassutslipp

Fylkesmannen anbefaler også at kommunene tar reduksjon av klimagassutslipp inn som et tema i planprogrammet i tråd med de statlige planretningslinjene for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning. Elektrifisering av havner i planområdet og behov for ev. ny infrastruktur er tiltak som bør vurderes i planprosessen.

Kondemneringsområder

Om det fins kondemneringsområder innenfor planområdet, bør de markeres i plankartet som fareområde eller bestemmelsesområde. Planprosessen bør avklare om det kan være fare for forurensing fra fartøy i eksisterende områder, og om de kan benyttes som kondemneringsområde ved nye havari av fartøy.

Utredning av enkeltområder

Planprogrammet viser ikke til noen områder som skal detaljutredes som ledd i planarbeidet, men sier at «*Metodisk vil konsekvensutredningen følge veileder T-1493 (Miljøverndepartementet 2012)*». Gjennom en slik tilnærming blir kystzoneplanen en overordnet plan som setter rammene for den videre utviklingen i kystsonen i regionen. Det vil dermed være behov for ytterligere detaljplanlegging for alle områdene som legges ut til utbyggingsformål i planen.

Kap. 4.5 i planprogrammet åpner opp for at enkelte områder kan detaljutredes i planen, men sier ikke noe mer om type tiltak eller lokalisering. Forskrift om KU sier i § 13 at «*For kommuneplanens arealdel skal forslaget til planprogram skille mellom krav til utredning av enkeltområder og krav til utredning av planen som helhet. (...) Hvis det i kommuneplanens arealdel eller en kommunedelplan tas sikte på å utrede konsekvensene av et konkret tiltak, jf. § 6 bokstav b eller § 8 bokstav a, må dette fremgå av planprogrammet.*» Dersom kommunene ønsker å åpne opp for at bestemte typer tiltak skal kunne tillates uten ytterligere regulering, f.eks. akvakulturanlegg eller deponi som kan få vesentlige konsekvenser for miljø eller samfunn, må dette framgå av planprogrammet, og enkeltlokalitetene utredes i detalj som ledd i planarbeidet.

Ifølge forskrift om KU § 18, 4.ledd skal utredningen av kystzoneplanen også gjøre rede for hvilke forhold som skal avklares og belyses nærmere i senere regulering. Vi ber kommunene sørge for at dette blir gjort, og at eventuelle vilkår innarbeides i planbestemmelsene.

Vanligvis er det ikke nødvendig med reguleringsplan for akvakulturanlegg i sjø. Kystzoneplanen og lokalitetsavklaringer etter akvakulturloven er tenkt å gi de nødvendige rammene for aktiviteten. Fylkesmannen anbefaler derfor sterkt at akvakulturområder utredes i detalj, jf. avsnittet *Utredningsbehov* ovenfor og *Akvakulturlokaliteter* nedenfor. Samtidig anbefaler fylkesmannen at planen avklarer hvilke arter av oppdrett som tillates på de ulike lokalitetene, jf. avsnittet *Arter av akvakultur* nedenfor. lik avklaring i kystzoneplanen vil gi forutsigbarhet og gjøre det enklere å forvalte planen i ettertid.

Innspill til selve kystzoneplanen

Fylkesmannen anbefaler at den nye veilederen for planlegging i sjøområdene, KMD 2020, benyttes aktivt i planleggingen. Vi anbefaler også at kommunene er mest mulig konkrete i planleggingen og unngår å sette av større arealer til allment flerbruksformål. Det gir nødvendige avklaringer i planfasen og dermed stor forutsigbarhet. Nedenfor er noen kommentarer til enkelte tema innenfor fylkesmannens ansvarsområder.

Klima og havnivåstigning

Kystzoneplanen bør ha konkrete målsettinger for å redusere utslipp av klimagasser i tråd med de statlige planretningslinjene for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning.

Veilederen «*Havnivåstigning og stormflo*» utgitt av DSB gir informasjon om de vurderingene som må gjøres i arbeidet med kommuneplanens arealdel, og dermed i arbeidet med kystzoneplanen. Potensiell fare for skade skal identifiseres, og sikkerhetsnivåene i TEK17 må tilfredsstilles.

Reindrift

Under utredningstemaet «*Naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv*» sier planprogrammet at det skal gjøres vurderinger av «*Påvirkning av tradisjonell samisk bruk av sjø med tilhørende strandsoner, herunder reindrift*». På land, i grense mot planområdet, er det mange flyttleier, oppsamlingsområder og anlegg, samtidig som nesten alt av tilstøtende landareal benyttes som reinbeite i løpet av året. Avgrensningene på arealbrukskartene i Kilden fra NIBIO er tegnet i liten målestokk. Vi ber derfor om en tett dialog med de aktuelle reinbeitedistriktene, for å få riktig avgrensning av flyttleiene og anleggene med en nødvendig buffersone rundt.

Naturmangfoldloven

Vi minner om naturmangfoldlovens krav i § 7 om å synliggjøre vurderingene etter naturmangfoldlovens §§ 8 til 12 i besluttede vedtak. Kystsoneplanen må bygge på en vurdering etter de miljørettslige prinsippene både for det enkelte tiltaket i planen, og for planforslaget i sin helhet. Fylkesmannen anbefaler at disse vurderingene innarbeides i planbeskrivelsen. Se mer informasjon i Klima- og miljødepartementets veileder T-1554 B *Naturmangfoldloven kapittel II Almennelige bestemmelser om bærekraftig bruk*.

Områder vernet etter naturmangfoldloven

Verneområder må omtales og avmerkes i kystsoneplanen. Fylkesmannen anbefaler at det etableres hensynssoner rundt knyttet til randsonene av disse områdene, jf. plan- og bygningslovens § 11-8.

Naturmangfold og arter

Kystsoneplanen avgrenses ifølge planprogrammet av «generalisert felles kystkontur». I arbeidet med konsekvensutredningen er det viktig å vurdere om valg av arealformål i sjø kan påvirke viktige områder for naturmangfold på land. Kommunene kan få innsyn i databasen «Naturbase sensitive arter» for Troms og Finnmark fylke ved å kontakte Fylkesmannen.

Várjavuonsuolu/Sjøholmen i Nesseby kommune ble i 1997 forslått vernet som viltområde etter viltloven. Holmen er et viktig hekkeområde for sjøfugl, men ble ikke freda. Vi anbefaler likevel at Várjavuonsuolu /Sjøholmen og sjøområdene utenfor markeres med hensynssone H 560, Bevaring av naturmiljø, jf. pbl § 11-8 bokstav c.

NINA gjennomfører overvåking av overvintrende sjøfugl i Varangerfjorden, samt overvåking av hekkende ærfugl rundt 5 holmer (Løkholmen, Sjøholmen, Kasterholmen, Lille Ekkerøy og Lille Vadsøya). Ærfugltellingene gjennomføres av SNO. Kommunene kan finne resultatene fra de enkelte lokalitetene på www.seapop.no – Kart og data.

Kartlagte bunnforhold kan si noe om hvor vi kan forvente at sjøørret oppholder seg under beitevandring. Ålegressenger kan forekomme inne i fjordene i Finnmark og en kartlegging av bunnforhold vil avdekke slike enger. Noe informasjon om marine naturtyper finnes i Miljødirektoratets Naturbase.

Vi anbefaler at kystzoneplanen setter av marine naturområder for å sikre viktige økosystemfunksjoner i planområdet. Dette gjelder både i tilknytning til eksisterende naturvernområder og viktige lokaliteter med marine naturtyper som ikke er vernet. Gjennom bruk av naturformålet, hensynssoner og bestemmelsesområder, kan kommunene ta vare på marine naturtyper med viktig, økologisk funksjon.

Høsting og vern av tang- og tareforekomster

Høsting av tang og tare har ikke tidligere vært noen viktig problemstilling, fordi kvantaene har vært så beskjedne. I dag er industriell utnytting aktuell, noe som stiller helt andre krav til avklaringer, bl.a. av hensyn til føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9. Den nye veilederen for sjøområdene gir bare generelle retningslinjer og anbefalinger for høsting av tang og tare i kapittel 6.4.14.

Fylkesmannen mener at områder med store tang- og tarelokaliteter må identifiseres. Planprosessen må også avklare hvilke områder som kan benyttes til tang- og tarehøsting, og hvilke områder som er så viktige for det marine naturmangfoldet at de må beskyttes gjennom formål og bestemmelser i kystzoneplanen. Fylkesmannen anbefaler at de arealene som er registrert i naturbase.no med regional og nasjonal verdi, legges ut til formål naturområde i sjø. Ev. bestemmelser må forby tiltak som kan skade områdene, og bør utelukke dem fra senere regionale forskrifter om tang- og tarehøsting. Vi anbefaler for øvrig at kommunene bruker planprosessen til å hente inn lokalkunnskap fra fiskerne i Varanger, jf. avsnittet om *Kunnskapsgrunnlaget* ovenfor.

Vassdrag med anadrom laksefisk og framstilling i plankartet

Det er registrert 18 anadrome vassdrag i planområdet. Av disse er fire tilhørende Nesseby kommune, åtte i Sør- Varanger kommune, tre i Vadsø kommune og tre i Vardø kommune. Mulige effekter på bestander av anadrom laksefisk bør være med som et eget tema i konsekvensutredningen, jf. ovenfor. For å få mer kunnskap om anadrome vassdrag og bestander bør kommunene bruke Vitenskapelig råd for lakseforvaltning og Lakseregisteret.

Fylkesmannen har fått spørsmål fra andre kommuner om arealplanlegging i sjøen utenfor utløp av vassdrag med anadrom laksefisk som ikke inngår i nasjonale laksefjorder/vassdrag.

Det er ingen nasjonale regler som fastsetter en klar avstand for tiltak utenfor vassdrag med anadrom laksefisk, annet enn for akvakultur. Mattilsynet anbefaler i sine retningslinjer en minsteavstand på 2,5 km fra oppdrettsanlegg for anadrom fisk til viktige vassdrag med anadrom laksefisk. Dette avstandskriteriet er satt ut fra faren for at sykdommer i et oppdrettsanlegg skal smitte over på villfisk. For å redusere faren for genetisk forurensing av villfisk-stammer, er ikke en avstand på 2,5 km tilstrekkelig. Det har vi utdypet ovenfor under *Utredningsbehov*.

Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag gjelder helt ut til grense elv/sjø. Denne grensen er det kommunene som fastsetter. For gamle Finnmark fylke gjelder *Forskrift om fredningssoner for anadrome laksefisk ved elvemunninger og utløp fra kraftverk, Finnmark*. Denne forskriften regulerer fisket i sjøen utenfor vassdragene med anadrom laksefisk og inneholder spesifikke

regler for mange vassdrag innenfor planområdet. Forskriften er under revisjon, og det er mulig at den vil bli endret i løpet av 2021.

Det nasjonale regelverket som er relevant i denne saken er naturmangfoldloven og lakse- og innlandsfiskekloven. Naturmangfoldlovens §§ 8 og 9 om kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet skal vurderes i all kommunal saksbehandling. Som ledd i saksbehandlingen av planen, må det derfor vurderes om tiltak vil kunne få negativ effekt på naturmangfoldet, herunder bestander av anadrom laksefisk.

Lakse- og innlandsfiskekloven sier i § 7 at «*Hensynet til fiskeinteressene og ivaretagelse av fiskens og andre ferskvannsorganismers økologiske funksjonsområder skal innpasses i planer etter plan- og bygningsloven i kommune og fylke.*» Dette innebærer at kommunene har en plikt til å vurdere om tiltak det åpnes for som følge av planlagt arealbruk, vil ha effekt på de økologiske funksjonsområdene til villfisken.

Vassdrag er svært viktige for naturmangfoldet, og bekke- og elveutløp er særlig verdifulle. I det praktiske arbeidet med kystzoneplanen anbefaler derfor Fylkesmannen:

- at fiskeforbudssonene i *Forskrift om fredningssoner for anadrome laksefisk ved elvemunninger og utløp fra kraftverk, Finnmark* legges ut som natur- og friluftsområder med bestemmelser om at tiltak etter pbl § 20-1 ikke er tillatt.
- at det generelt ikke åpnes for tiltak i sjøen rett utenfor bekke- og elveutløp, dvs. 100 m – 1 km ut fra grense elv/sjø, avhengig av størrelsen på bekke- eller elveutløpet. Dette kan løses gjennom valg av formål natur og friluftsområde, og/eller bestemmelser etter pbl § 11-11 nr 3.
- at akvakulturanlegg for anadrome arter lokaliseres så langt fra vassdrag med anadrom laksefisk, som mulig. Konsekvensutredningene som er en del av planarbeidet, bør gi svar på om det bør settes noen minsteavstander for å hindre genetisk forurensing av anadrome villfisk-stammer.

Sjølaksefiske

Retten til sjølaksefiske er gitt i lakse- og innlandsfiskekloven §16. Alle som har grunn som går ut i sjø har enerett til fiske med faststående bundne redskaper så langt grunnen hennes/hans går. Fiske er videre regulert i forskrift om fisketider for fiske etter anadrom laksefisk i sjø. Antall aktivt registrerte fiskeplasser i Varangerfjorden kan ses på følgende nettsted: <https://laksekart.fylkesmannen.no/Sjolaksefiske>. Det kan komme endringer med hensyn til fisketider for sesongen 2021. Retten til fiske er en grunneier-rett, men fisketider er gitt av Miljødirektoratet.

Akvakultur og anadrom laksefisk

Tidligere konsekvensutredninger viser at de største negative virkningene av nye akvakulturanlegg i mange tilfeller er faren for genetisk forurensing av villaks-stammer. Isolert sett mener Fylkesmannen at tålegrensen for rømming av oppdrettslaks allerede er nådd. Av hensyn til villaksstammene bør kommunene derfor være varsomme med å åpne opp for økt lakseoppdrett i planområdet.

Flere rapporter argumenterer for at hovedmengden av rømt oppdrettslaks som gjenfanges i naturen, ikke har blitt rapportert inn til myndighetene. Det er anslått at mellom 71-88 % av den rømte fisken i perioden 1998-2004 ikke var rapportert (Sægrov og Urdal, 2006). I denne rapporten ble årlig rømming av smolt/ postsmolt anslått å være 2,4 millioner individer. Risikorapport norsk fiskeoppdrett 2018 (Havforskningsinstituttet) oppgir flere nyere kilder som har anslått mengden urapportert, rømt fisk til å være 2-4 ganger høyere enn den offisielle statistikken.

Fisk som har rømt på et tidlig stadium kan være vanskelig å skille fra villaks, særlig under vann (NINA rapport 972). På bakgrunn av dette vil fylkesmannen understreke betydningen av at alle oppdrettsanlegg for laks i området benytter siste og beste teknologi og praksis, for å hindre at fisk rømmer. Vi anbefaler at det gis bestemmelser som ivaretar dette.

Akvakulturlokaliteter

Ifølge Regjeringens havstrategi skal det legges til rette for en forutsigbar vekst i oppdrettsnæringen. I Norge reguleres vekst innen lakseoppdrett etter reglene i trafikklyssystemet, se forskrift om kapasitetsjusteringer for tillatelser til akvakultur av 4. februar 2020. Hvor mye lakselus villaksen har, avgjør om oppdrettsanleggene i hver produksjonsone får opprettholde, øke, eller må minske produksjonen av laks.

Når kommunen skal avsette nye arealer til akvakultur, eller utvide arealbeslaget for eksisterende lokaliteter, er det etter fylkesmannens syn viktig at det blir tatt hensyn til flere miljøindikatorer enn antall lakselus. Bærekapasiteten for produksjon av fisk er en vesentlig faktor for å kunne drive bærekraftig oppdrett, og for å kunne holde seg innen fastsatte grenser for miljøpåvirkning.

Marine grunnkart og kartlegging av bunnforhold er viktig for å plassere biomasse på de rette lokalitetene. Strømforhold, dyp og bunntopografi er faktorer som påvirker bæreevnen til en akvakulturlokalitet. Størst betydning for denne bæreevnen har spredningsstrømmen som sprer partiklene fra anlegget, og bunnstrømmen som bringer oksygen til nedbrytningsprosessene (Havforskningsinstituttet, rapport 23-2017). I tillegg til bruk av f.eks. havstraum.no, anbefaler vi at kommunene har tett dialog med Havforskningsinstituttet og oppdrettsnæringen. Som nevnt ovenfor kan aktuelle oppdrettselskap oppfordres til å utføre nødvendige strøm-, bunn- og naturmangfoldundersøkelser som ledd i planprosessen, slik at det skjer en fullstendig arealavklaring gjennom kystsoneplanen.

Akvakulturnæringen er i endring og utviklingen går i retning av stadig større anlegg. Kommunene bør derfor konkretisere ev. behov for nye arealer til akvakultur i planarbeidet, og sette av arealer som er store nok til å dekke etterspørselen fra næringen i årene som kommer. Kravene til strømforhold og topografi har endret seg i takt med utviklingen mot stadig større anlegg. Det vil derfor være fornuftig å gjennomgå alle områdene avsatt til akvakultur i gjeldende plan, og vurdere omdisponering av de arealene som ikke lenger er attraktive for oppdrettsnæringen. Mange av områdene lagt ut i tidligere planer kan være for små allerede i dag.

Arealer for akvakultur bør avmerkes i plankartet som spesifikke områder for akvakultur, jf. pbl § 11-7 nr. 6, underformål akvakultur. For å sikre tilstrekkelig planavklaring og forutsigbarhet, bør det også gis bestemmelser om hvilke arter som tillates på hver enkelt lokalitet, jf. pbl § 11-11 nr. 7 og nedenfor under *Arter av akvakultur*.

Fylkesmannen minner om at vi fremmet innsigelse mot foreslått akvakulturområde ved Klubben i Vadsø kommune da gjeldende kystsoneplan var oppe til behandling. Dette området er derfor unntatt rettsvirkning i det reviderte plankartet datert 29.09.2002.

Arter av akvakultur

Fylkesmannen anbefaler at kystsoneplanen fastsetter hvilke arter som kan etableres innenfor de ulike arealene avsatt til akvakultur, jf. plan- og bygningslovens § 11-11 punkt 7. Behovet for avstand mellom anlegg vil variere ut ifra hvilke typer akvakultur som drives. Enkelte lokaliteter i høyt belastede resipienter kan være uegnet til produksjon av matfisk, men velegnet til for eksempel tare dyrking. Når man samlokaliserer fiskeoppdrett og dyrking av tare, tar tareplantene opp i seg en del av næringssaltene fra oppdrett, og dette gir plantene spesielt gode vekstvilkår.

Vannmiljøet

Vannforskriften gir rammer for vannforvaltningen i Norge. Vannmiljøet skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand. En kystsoneplan legger rammer for inngrep og aktiviteter i økosystemer i vann som kan påvirke miljøtilstanden og må derfor konsekvensutredes.

Ved inngrep i vann er dokumentasjon og vurdering av tiltaket etter vannforskriften § 12 en sentral del av kravet til kunnskapsgrunnlaget i naturmangfoldlovens § 8. Før ny aktivitet eller nye inngrep kan tillates, må effektene av tiltaket vurderes, bl.a. om det vil gi endret miljøtilstand i den berørte vannforekomsten(e).

Kunnskapsgrunnlaget for miljøtilstanden i vann framgår av databasen vann-nett. Klassifiseringen av miljøtilstanden i databasen gir grunnlaget for vurderingene etter § 12. For nærmere veiledning til bruk av vannforskriftens § 12 viser vi til brev fra KLD datert 23.februar 2015 (tilgjengelig på vannportalen.no).

Innleggelse av data i databaser

Vi minner om § 24 i forskrift om konsekvensutredninger. Her heter det:

«Data som er samlet inn i arbeidet med konsekvensutredninger skal systematiseres i samsvar med standarder når slike foreligger. De systematiserte dataene skal gjøres tilgjengelige for offentlige myndigheter, slik at dataene kan legges inn i offentlige databaser. Der det er lagt til rette for dette, skal forslagsstilleren selv legge inn de innsamlede dataene i offentlige databaser.»

Miljødirektoratets Naturbase og Artsdatabankens artskart er lagd for å ta imot slike naturmangfolddata. Kommunene skal sende naturmangfoldrapport og data i SOSI eller SHAPE-format til Fylkesmannen, og selv sørge for å legge inn artsdata i artskart. Dette må skje før planforslag med konsekvensutredning legges ut til offentlig ettersyn.

Forbud mot bruk av vannskuter og redusert fart for fritidsbåter

Fylkesmannen anbefaler at kommunene vurderer om det skal settes forbud mot bruk av vannskuter, eller om bruken av fritidsfartøy generelt skal reguleres. Det kan være aktuelt for nærmere bestemte områder ut fra hensynet til naturmangfold, friluftsliv, badeplasser, næringsaktivitet eller støyømfintlig bebyggelse på land. Det bør også vurderes om det skal settes av egne områder for vannmotorsport, for senere detaljregulering.

De fleste verneområdene har ikke forbud mot bruk av vannskuter gjennom verneforskriften. Vi anbefaler at alle verneområder der formålet er å beskytte fugle-/ dyreliv, settes av som forbudssoner mot bruk av vannskuter, med en nødvendig buffersone rundt. Fylkesmannen kan kontaktes for å få nærmere informasjon om områdene dette gjelder.

I områder som ikke er vernet, men som har viktige leveområder for sjøfugl, sel og trua arter på land, f.eks. hekkelokaliteter for havørn, må også et forbud mot bruk av vannskuter vurderes. Vi anbefaler også at det vurderes å sette fartsrestriksjoner for fritidsbåter for å ta hensyn til naturmiljø og trygg ferdsel, både innenfor og utenfor verneområder.

Storulykkebedrifter

På land nær planområdet er det storulykkebedrifter og bedrifter som lagrer farlig stoff og eksplosiver. Vi ber om at det tas hensyn til disse anleggene i den videre planleggingen, og at det opprettes hensynssoner rundt dem i tråd med DSBs retningslinjer, jf. <https://www.dsbinfo.no/DSBno/2017/tema/veilederom-sikkerhetenrundtstorulykkevirksomheter/>

Andre forhold

Når det gjelder støy, understreker Fylkesmannen at planen må ha en bestemmelse som sikrer at ingen utsettes for støy som overskrider anbefalingene i T-1442/2016, *Retningslinjer for støy i arealplanlegging*. Vi understreker også at det må gis en bestemmelse som sikrer at sjenerende belysning ikke skal forekomme.

Framstillingen av plankartet

Kystkonturlinjen i N50 benyttes som utgangspunkt for plankartet. Der det er bebyggelse, planlegges tiltak, eller er press på strandsonen, ber vi kommunene vurdere å benytte FKB-kartdata for å få tilstrekkelig nøyaktighet i plankartet.

Medvirkning og samordning

Vi registrerer at kommunene ikke har planer om å benytte planforum i planarbeidet annet enn møtet ved varsel om oppstart den 04.06.2020. Fylkesmannen anbefaler at et utkast til planforslag presenteres i dette forumet i god tid før førstegangsbehandling. Samtidig ser vi

behov for et eget møte mellom kommunene og fylkesmannen for å gå gjennom konsekvensutredningene.

Planprogrammet sier at «*Medvirkning planlegges både i planprogramfasen og under utarbeidelsen av planforslaget.*», og beskriver aktuelle medvirkningsarenaer. Men programmet sier ikke noe forpliktende om hvordan medvirkningen skal foregå. Situasjonen med koronasmitte gjør at medvirkning kan være en utfordring. Det er derfor ekstra viktig at medvirkningen beskrives. Vi ber om at medvirkningen konkretiseres i planprogrammet før det vedtas.

Planen skal behandles etter rutinen for «*Samordning av statlige innsigelser til kommunale planer etter plan- og bygningsloven*». Det innebærer at Fylkesmannen samordner ev. innsigelser fra regionale statsetater og har myndighet til å avskjære innsigelser. I oppstartsfasen med varsel om oppstart, gir de regionale, statlige etatene direkte tilbakemelding til kommunene.

Vi ønsker kommunene lykke til med den videre planleggingen. Fylkesmannen er tilgjengelig for spørsmål og drøftinger om ønskelig. Om ønskelig, kan saksbehandler delta i aktuelle ressursgrupper.

Med hilsen

Oddvar Brenna
fagkoordinator for areal

Lars Smeland
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Avinor AS	Postboks 150	2061	GARDERMOEN
Direktoratet for mineralforvaltning	Postboks 3021 Lade	7441	TRONDHEIM
Finnmarkseiendommen	Postboks 133	9811	VADSØ
Fiskeridirektoratet region Nord	Postboks 185 Sentrum	5804	BERGEN
Forsvarsbygg	Postboks 405 Sentrum	0103	OSLO
Kystverket	Postboks 1502	6025	ÅLESUND
Mattilsynet	Postboks 383	2381	BRUMUNDDAL
Norges vassdrags- og energidirektorat	Postboks 5091 Majorstua	0301	OSLO
Sametinget - Sámediggi	Àvjovárgeaidnu 50	9730	KARASJOK
Statens vegvesen	Postboks 1010, Nordre Ål	2605	LILLEHAMMER
Troms og Finnmark fylkeskommune	Fylkeshuset, Postboks 701	9815	VADSØ
Sør-Varanger kommune			
v/prosjektleder			